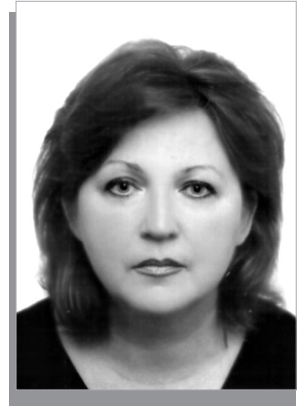

УДК 343.01

І. О. ЗІНЧЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна
e-mail: criminallaw2v@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8295-4518>

Є. В. ШЕВЧЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна
e-mail: krimlaw1@nulu.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7072-8505>

**ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
ТА ЇХ СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ ФУНКЦІЯМИ ЗАКОНУ
ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Стаття присвячена з'ясуванню ролі та значення кримінального права для держави, суспільства та особистості на сучасному етапі їх розвитку. Доведено, що кримінальне право є особливою галуззю права, з притаманними лише йому унікальними інструментами правового регулювання. З'ясовано, що питання про функції та завдання кримінального закону тісно пов'язані з поглядами на предмет кримінального права крізь призму уявлень про взаємний правовий зв'язок держави зі злочинцем. Підтверджено, що існуюча доктрина взаємообумовленості мети кримінального права та закону про кримінальну відповідальність із завданнями КК впливає на формування функцій кримінального права, формує «інтелектуаль-

ний каркас» для подальшого глибокого дослідження змісту предмета й методу кримінального права, може сприяти пропозиціям «de lege ferenda» до приписів ст. 1 КК.

Ключові слова: функції кримінального права, функції закону про кримінальну відповідальність, мета кримінального права, предмет кримінального права, завдання КК, мета закону про кримінальну відповідальність.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. наука кримінального права продовжує активний пошук фундаментального підґрунтя для визначення видів суспільних відносин, які становлять предмет кримінального права. Це, вочевидь, пов'язано як із зростаючою різноманітністю поглядів на праворозуміння, так і з пошуком додаткових можливостей цієї галузі права у справі правового регулювання боротьби зі злочинністю. Тому сучасні тенденції розвитку правознавства вимагають поглиблення уявлень про сутність функцій кримінального права як фундаменту для удосконалення його поняття, змісту предмета правового регулювання і, як наслідок, уточнення переліку суспільних відносин, які його утворюють.

У даній статті її автори не претендують на вичерпне вирішення поставленого питання, але вважають вихідний матеріал корисним для подальшого, більш глибокого аналізу способів законодавчого закріплення основних функцій кримінального права та з'ясування завдань КК.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З'ясуванням питання про функції кримінального права та зміст кримінально-правових відносин займалися багато науковців. Серед них: Ю. В. Баулін, Н. В. Генріх, А. П. Козлов, Н. Ф. Кузнецова, О. В. Надьон, А. В. Наумов, М. І. Панов, А. А. Піонтковський, Б. Т. Разгільдієв, М. Д. Шаргородський, В. Д. Філімонов тощо. Утім, у більшості наукових праць питання щодо аналізу впливу функцій на визначення предмета кримінального права на підставі сучасних поглядів на праворозуміння майже не досліджувались. Так само наразі в теорії майже не зустрічаються пропозиції про удосконалення приписів ст. 1 КК щодо завдань закону про кримінальну відповідальність.

Формулювання цілей. У зв'язку із зазначеним мета цієї публікації полягає в тому, щоб на ґрунтовній теоретичній основі проаналізувати зміст функцій кримінального права та їх співвідношення із функціями закону про кримінальну відповідальність, метою кримінального права та закону про кримінальну відповідальність. Це, на погляд авторів, в подальшому може сприяти вдосконаленню законодавчого визначення завдань КК, розкриттю сутності, взаємодії та співвідношення його регулятивних, охоронних та попереджувальних функцій.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, сучасна доктрина кримінального права здебільшого виходить із концепції розуміння предмета цієї галузі як сукупності фактичних суспільних відносин (правовідносин), що породжуються вчиненням злочином. Ця теза, в принципі, нами не заперечується. Проте, на нашу думку, функції кримінального права, що виникають у зв'язку із досягненням відповідних завдань, визначених законодавцем у ч. 1 ст. 1 КК, насправді є дещо ширшими і не обмежуються колом відносин, які пов'язані виключно із вчиненням злочином.

Дійсно, навряд чи можна заперечити той факт, що на злочин як такий можна дивитись під кутом зору певних правовідносин, точніше, своєрідних, з урахуванням негативного змісту, відносин одного суб'єкта (злочинця) до прав іншого (потерпілого), що мають центральне значення для їх виникнення через сам юридичний факт – відповідне суспільно небезпечне протиправне діяння.

Водночас не можна не визнати і того, що запобігання виникненню цих відносин, так само, як і виникнення вказаного факту через вчинення передбаченого законом протиправного діяння також породжує, як до, так і під час досудового розслідування чи судового слідства, а також в подальшому (наприклад, під час реалізації кримінальної відповідальності), певні суспільні відносини, але вже з іншим змістом.

Якщо йти ще далі, то притягнення особи до кримінальної відповідальності теж породжує правовідносини, але вже правовідносини кримінально-процесуального характеру між обвинуваченим і судовими органами з приводу скоєного злочину. Останні, як відомо, спрямовані насамперед на встановлення об'єктивної істини у провадженні та вирішенні питання, чи дійсно існують кримінально-правові відносини між певною особою і державою з приводу наявності у вчиненому нею діянні всіх ознак складу злочину, передбаченого законом (ч. 1 ст. 2 КК). Якщо все так, і вину особи доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду, то це повинно тягти (через відповідну конкретизацію) певні кримінально-правові наслідки (ч. 2 ст. 2 КК), тобто кримінально-правові відносини вже іншого виду, що залежать від обраної судом форми реалізації кримінальної відповідальності з притаманною кожній із них метою. Її досягнення, вочевидь, теж здатне породжувати відповідні правовідносини.

На підтвердження висловленого зазначимо, що ще наприкінці XIX ст. М. С. Таганцев дивився на злочинне діяння як на «юридичну відносину, що містить у собі два окремі моменти: ставлення злочинця до охоронюваного законом юридичного інтересу – злочин, і ставлення держави до злочинця, що

викликане вчиненим ним протиправним діянням – у вигляді кари» [1, с. 10]. І це, з нашої точки зору, справедливе зауваження вченого.

Отже, питання щодо доцільності обмеження кримінально-правових відносин, породжуваних матеріальним правом, лише одним юридичним фактом – регулюванням взаємовідносин між злочинцем і державою, як пропонують деякі із вчених [2, с. 47], – на наш погляд, є відверто дискусійним. Нагадаємо, що дослідження з приводу предмета кримінального права, який тісно пов'язаний з його функціями (які, в свою чергу, прийнято визначати через завдання кримінального закону [3, с. 58]) і, як наслідок, – формування основних доктринальних концепцій щодо визначення переліку суспільних відносин, які його утворюють, почали послідовно оформлюватись ще наприкінці ХІХ ст. Проте дискусії з цього приводу не припинилися до сьогодні і так чи інакше відображають уявлення про соціальну спрямованість цього питання.

При цьому суспільні відносини, як уявляється авторам, пов'язані з такими їх сполученнями: а) як такі, що не регулюють, а лише охороняють базисні відносини (в даному випадку основна увага приділяється праву держави на покарання злочинця); б) як такі, що регулюють відносини між злочинцем і державою (тут у різноманітних інтерпретаціях акцентується увага на взаємному правовому зв'язку держави зі злочинцем); в) як такі, що регулюють більш широку групу відносин, у тому числі і ті, що стосуються загального попередження злочинів (у цьому випадку акцент зміщується у бік обов'язків громадян дотримуватись заборон, визначених кримінальним законом).

Можна погодитись, що вказані теорії у різних своїх комбінаціях наразі формують, так би мовити, «інтелектуальний каркас» для досліджень не тільки функцій КК, як визначального базису для переліку кримінально-правових відносин, що впливають на зміст предмета кримінального права, але і його методу, який, безперечно, заслуговує на самостійний аналіз.

Слід зауважити, що нами не поділяється точка зору, що кримінально-правові норми не мають власного предмета регулювання тому, що їх функції обмежені лише охороною відповідних (базисних, визначених іншими галузями права або Конституцією України) відносин та забезпеченням їхнього існування [4, с. 45; 5, с. 12]. Проте очевидним є й той факт, що питання, які ж саме суспільні відносини становлять предмет кримінального права, в науці однакостайного вирішення не отримало.

Стисло прослідкуємо розвиток зазначеної проблеми через приписи вітчизняного кримінального законодавства.

Вперше норма, яка визначала коло відносин, які впливають із функцій кримінального права (хоча і з відверто класовим акцентом), з'явилася у 1919 р.,

хоча в доктрині кримінального права такі пропозиції висловлювалися значно раніше [6, с. 30].

Так, у ст. 2 «Руководящих начал по уголовному праву РСФСР», які діяли на території України, зазначалось, що: *«Уголовное право имеет своим содержанием правовые нормы и другие правовые меры, которыми система общественных отношений данного классового общества охраняется от нарушения (преступления) посредством репрессии (наказания)»*. У ст. 3 цієї пам'ятки права указувалось, що радянське кримінальне право *«имеет задачей посредством репрессии охранять систему общественных отношений, соответствующую интересам трудящихся масс, организовавшихся в господствующий класс в переходный от капитализма к коммунизму период диктатуры пролетариата»*.

Кримінальний кодекс РРФСР 1922 р., який був повністю рецепійований на території УСРР і діяв до 1927 р., у ст. 5 передбачав, що *«уголовный кодекс имеет своей задачей правовую защиту государства трудящихся от преступлений и общественно опасных элементов и осуществляет эту защиту путем применения к нарушителям революционного правопорядка наказания или других мер социальной защиты»*.

У подальшому, згідно із приписами ст. 1 КК УСРР 1927 р. встановлювалось, що *«уголовное законодательство УССР имеет задачей охрану социалистического государства рабочих и крестьян и установленного в нем правопорядка от общественно опасных действий (преступлений) путем применения к лицам, их совершающим, указанных в настоящем кодексе мер социальной защиты»*.

У КК УРСР 1960 р. положення щодо його завдань істотно змінилися. У ч. 1 ст. 1 підкреслювалося, що *«Кримінальний кодекс Української РСР має завданням охорону радянського суспільного і державного ладу, соціалістичної власності, особи та прав громадян і всього соціалістичного правопорядку від злочинних посягань»*, тобто ним, в першу чергу, під охорону брався вже радянський соціалістичний правопорядок та суспільний й державний лад. Відповідно, у ч. 2 ст. 1 КК указувалось, що *«для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинними, і встановлює покарання, що підлягають застосуванню до осіб, які вчинили злочини»*.

Отже, як можна побачити, законодавче підґрунтя для формування визначеності не тільки основної функції (охоронної, як випливає з наведеної вище норми), а і предмета та метода (репресії) кримінального права як галузі, вимальовувалось досить повільно.

Щодо науки кримінального права, вважається, що першим, хто увів до наукового обігу дане поняття, був М. А. Шаргородський, який писав, що:

предметом кримінального права, що ніби не викликає жодних сумнівів, є ті суспільні відносини, які ми розуміємо під словом «злочин» і пов'язане з ним покарання [7, с. 41]. Новизна наукових концепцій у той час полягала у тому, що злочин, як суспільно небезпечне, протиправне та винне діяння, почав розумітись як явище, яке породжує відповідні відносини між злочинцем (з одного боку) і потерпілим, суспільством та державою (з другого). Винне діяння з суспільними відносинами, що виникають з цього приводу, за зазначеним підходом, як справедливо помітив Н. М. Кропачев, якщо і не зростаються, то передбачали одне і те саме, перебуваючи в єдності [8, с. 32].

Утім КК 1960 р., як нам здається, насправді не давав підстав для такого ототожнення, тому що поряд з раніше визначеними завданнями припускав охорону кримінальним правом ще й суспільного ладу, тобто такої системи суспільних відносин, яка явно виходила за межі злочинних посягань.

Наступним кроком у визначенні кола суспільних відносин, що становлять предмет кримінального права, стало законодавче визначення завдань КК України 2001 р. у ч. 1 ст. 1 КК: *«Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру та безпеки людства, а також запобігання злочинам»*.

Тут зауважимо, що для вирішення, безумовно, складного питання щодо предмета кримінального права, важливого і визначального значення набувають вказівки саме законодавця на шляхи і засоби вирішення кримінально-правових завдань, що наразі стоять перед цією галуззю права. Але у зв'язку з тим, що суспільні відносини, які становлять собою предмет кримінального права, в літературі [9, с. 16] небезпідставно пов'язуються з дослідженням його функцій, вважаємо за необхідне почати дослідження поставленого питання, саме із з'ясування змісту таких термінів, як «завдання» та «функції» у їх кримінально-правовому значенні.

Звернемося до терміна «завдання», адже саме з його визначення й починається чинний КК.

З точки зору семантичного тлумачення у звичайному розумінні цього слова, «завдання» – це: 1) те, що вимагає виконання або дозволу; 2) вправа, яка виконується, вирішується за допомогою умови, обчислення тощо, розв'язати (вправу) – значить дати право на що-небудь, знайти правильну відповідь, вирішити – прийти до висновку, до необхідності яких-небудь дій.

Щодо юридичного змісту терміна «завдання», то він хоча і вживається у певних словосполученнях, як-то: «завдання права» або «завдання закону», але є не визначеним ні в законі, ні в правовій доктрині.

Через це, на наш погляд, при вирішенні питання про правовий зміст терміна «завдання» КК доцільно застосовувати таке формулювання: *це те, до чого прагне законодавець, приймаючи норми закону про кримінальну відповідальність, те, що є змістом визначених законом приписів кримінально-правових норм, як форми вираження відповідної галузі права.*

На відміну від «завдання», «функція» є категорією системного підходу, що застосовується при характеристиці будь-яких систем – соціальних та правових тощо. Наприклад, за визначенням М. І. Панова, під функціями кримінального права слід розуміти «систему кримінально-правових засобів і напрямів правової діяльності держави з вирішення завдань цієї галузі права» [3, с. 58]. Призначення функцій у всіх випадках полягає у тому, щоб завдати певний вектор діяльності системи, надаючи їй, так би мовити, той самий «еталон», наявність якого потрібна для досягнення поставленої мети.

Отже, функція повинна містити у собі об'єктивний порядок речей, що встановлюється державою з приводу регулювання, охорони та попередження посягань на найбільш важливі з точки зору законодавця суспільні відносини, на тому чи іншому етапі розвитку суспільства.

Таким чином, саме соціальна сутність права, як нам здається, виступає визначальною базою для законодавчого інструментарію, на якому відповідний вектор тримається і здатен визначати функції кримінального права.

При цьому хоча функції і слід відрізняти як від мети і завдань, що стоять перед КК, так і від форми їх реалізації – кримінального закону, все ж таки розкриття змісту цих категорій неможливе без аналізу їхньої взаємодії та взаємного впливу.

На нашу думку, при аналізі функцій кримінального права передусім треба спиратись на той із видів діяльності, який буде сприяти виявленню того, до чого прагнуть чи чого мають досягти держава, суспільство і особистість завдяки галузі кримінального права.

Використання принципу розмежування кримінального права і закону, в цьому випадку, може призвести до істотного неспівпадіння цих категорій за змістом (докл. див.: [10, с. 272–286]). Це пояснюється тим, що функція права (як соціального явища, що не залежить від волі або розсуду законодавчої влади держави), на наш погляд, обумовлена природним прагненням людства до усунення або хоча б мінімізації перешкод для забезпечення існування і розвитку найбільш важливих (ключових) суспільних відносин, які склалися на відповідному етапі еволюції суспільства.

Що стосується функцій кримінального закону, то їм притаманна формалізація вказаного прагнення крізь призму законодавчих уявлень про нього.

Це, вочевидь, відбувається з урахуванням особливостей накопиченого досвіду органами державної влади при їх правозастосовчій діяльності. Інакше кажучи, тут має місце адаптована для «життя» модель поведінки, так би мовити, її ідеальна форма, заради втілення якої існує відповідна галузь.

Тобто функції кримінального закону (на відміну від функцій кримінального права) – це той порядок речей, що приводить до певного результату, якого прагне досягти законодавець з урахуванням традицій, ментальності, поглядів та ступеня розвитку як суспільства, так і можливостей держави. Цей порядок речей націлений на досягнення відповідного результату і характеризується об'єктивними ознаками, які лежать у площині мети кримінального закону.

Таким чином, характеристика мети закону про кримінальну відповідальність завжди має суб'єктивну складову і залежить від суб'єкта, яким є держава в особі правотворчих органів з приводу розуміння вказаного вище природного прагнення, що становить мету права. У свою чергу, мета права реалізується через закон, який є формою вираження інтересів особи, суспільства та держави, і створюється їх спільною свідомістю. Об'єктивоване вираження мети, як нам здається, визначається умовами життя суспільства і є ідеальною моделлю матеріального світу, що відбивається конкретними законодавчими засобами і механізмами.

Зрозуміло, що як мета права, так і мета закону – категорії історично мінливі, які залежать від конкретної історичної епохи розвитку суспільства і держави. За справедливим зауваженням А. В. Малька, «мета не може бути ні абсолютною, ні незмінною: в процесі її реалізації з'являються нові обставини, що вимагають внесення відповідних змін» [11, с. 4].

Непрямым підтвердженням цієї думки може стати, наприклад, скасування у чинному КК таких норм, що передбачали кримінальну відповідальність за злочини проти церкви: богохульство, спокушання православного в іншу віру, переривання ходу літургії в храмі; злочини проти моральності: нешанування дітьми батьків, відмова від утримання батьків похилого віку тощо. Або, наприклад, у зв'язку з відсутністю фінансової спроможності, виключення законодавцем з переліку мети покарання – ч. 2 ст. 50 КК, такої з них, як перевиховання винного.

Таким чином, з одного боку, метою права є досягнення гармонійного (виходячи з філософської складової – справедливого) співіснування інтересів відомого «трикутника»: особистості, суспільства і держави. З другого ж – метою свідомої творчості законодавця є відображення реально існуючих умов і суперечностей суспільного життя у відповідності зі своєю свідомістю. Очевидно, з точки зору поняття «справедливості», вони повинні стояти поряд.

Як влучно висловлювався, характеризуючи ідеального законодавця, вже сьогодні забутий К. Маркс, «законодавець повинен дивитися на себе, як на випробувача. Він не створює законів, він не винаходить їх, а тільки формулює» [12, с. 162]. Утім, враховуючи особливості розвитку вищезазначених категорій на тому або іншому етапі цієї діяльності, в принципі, не виключається і свавілля, якщо законодавець, за думкою того ж К. Маркса, «підмінив сутність справи своїми вигадками» [13, с. 311] – тобто коли або присутній непрофесіоналізм останнього, або ще гірше – його політична чи особиста зацікавленість. Обидві, як нам здається, є ганебними для змісту кримінального права і за можливістю мають бути усунені на стадії правотворчості.

До сказаного додамо, що в теорії права мету прийнято розподіляти на: а) віддалену та близьку; б) безпосередню, загальну і опосередковану; а також: в) проміжну та кінцеву. Всі ці класифікації, зрозуміло, діалектично пов'язані між собою. Однак з урахуванням того, що кожен з елементів наведених класифікацій може виступати певною сходинкою у розумінні іншої, певне урахування їхнього змісту, на наш погляд, у подальшому здатне істотно вплинути на вирішення питання про види відносин кримінально-правового характеру, що утворюють предмет кримінального права.

Утім, це питання заслуговує на окреме теоретичне дослідження.

Підводячи ризик під усім вищезазначеним, слід зауважити, що роль функцій права в процесі досягнення ним своєї мети полягає в тому, що вона досягається (функціональність) або не досягається (дисфункціональність) виключно завдяки застосуванню закону. Тому мета обумовлює соціальне призначення функцій, а також їх практичну спрямованість. І це вочевидь так, адже між законом, як формою і правом, як змістом, що наповнює форму, існує дуже тісний взаємозв'язок. А якщо це так, то, виступаючи взаємопов'язаними категоріями, вони і утворюють відповідні системи функцій в цілому. Мета права тут опосередковує і зумовлює мету закону, а остання забезпечує досягнення першої, і врешті-решт представляє собою механізм досягнення ідеального результату – функціонування відповідної галузі.

Викладене дозволяє стверджувати, що як функції кримінального права, так і функції закону про кримінальну відповідальність, хоча і володіють самостійними та специфічними рисами, існують не самі по собі, знаходячись в ізольованому середовищі, не відокремлені одна від іншої, а є категоріями взаємообумовленими. Тобто в реальній дійсності вони знаходяться у відповідному взаємозв'язку, даючи відповідь на питання про загальну природу кримінального права, як галузі в цілому.

Ця теза, вочевидь, дає можливість підтвердити існування такого ланцюга відповідних кримінально-правових явищ: мета кримінального права, як зміст

окремої галузі впливає на формулювання завдань КК → мета закону про кримінальну відповідальність, як форми закріплення відповідного змісту визначає способи вирішення завдань КК через суму відповідних функцій → функціональність породжує різновиди суспільних відносин кримінально-правового характеру → сума таких суспільних відносин утворює предмет відповідної галузі права.

Сказане дозволяє зробити висновок, що хоча завдання і функції кримінального права, як окремої галузі і збігаються за назвою із завданнями КК, але, на наше переконання, є, за великим рахунком, термінологічним збігом. На підтвердження цієї тези можна навести слова В. Д. Філімонова, що «не слід об'єднувати у внутрішній структурі правової функції різнопланові явища – завдання щодо правового регулювання (суб'єктивний елемент) і метод правового регулювання (об'єктивний елемент)» [14, с. 49].

Вплив права на систему суспільних відносин є об'єктивним процесом. Внутрішній зміст функції представляє собою метод, завдяки якому ця спрямованість здійснюється. Тому, в залежності від того, яким пріоритетам, як завданням, що стоять перед кримінальним правом, законодавець віддає перевагу, можна судити про спрямованість правового впливу. За справедливим зауваженням В. Д. Філімонова, «функція права – це соціальна роль, яку вона виконує в організації (впорядкуванні) суспільних відносин» [14, с. 50].

Отже, визначення завдань кримінального права, на наш погляд, є відповіддю на питання: для чого необхідна ця галузь у правовій системі. У свою чергу окреслення її функцій покликане визначити, яким чином ця галузь вирішує поставлені завдання.

Функції кримінального закону, на відміну від функції права, являють собою своєрідний інструментарій, засоби та способи, які використовуються при вирішенні завдань у межах правової визначеності, закріпленої в КК.

Висновки. На підставі аналізу основних доктринальних концепцій щодо визначення функціональної спрямованості кримінального права, а також співвідношення завдань КК із метою кримінального права та закону про кримінальну відповідальність, та їх впливу на зміст предмета відповідної галузі встановлено таке.

При вирішенні питання про зміст терміна «завдання» КК доцільно застосувати таке формулювання: це те, до чого прагне законодавець, приймаючи норми закону про кримінальну відповідальність, те, що є змістом визначених законом приписів кримінально-правових норм, як форми вираження відповідної галузі права.

На відміну від «завдання», «функція» є категорією системного підходу, що застосовується при характеристиці будь-яких систем – соціальних та

правових тощо. Її призначення у всіх випадках полягає у тому, щоб завдати певний вектор діяльності системи, надаючи їй, так би мовити, той самий «еталон», наявність якого потрібна для досягнення поставленої мети.

Роль функцій права у процесі досягнення ним своєї мети полягає в тому, що вона досягається (функціональність) або не досягається (дисфункціональність) виключно завдяки застосуванню закону. Тому мета обумовлює соціальне призначення функцій, а також їх практичну спрямованість.

Функції кримінального права, як і функції закону про кримінальну відповідальність, хоча і наділені самостійними та специфічними рисами, існують не самі по собі, знаходячись в ізольованому середовищі, не відокремлені одна від іншої, а є категоріями взаємообумовленими. Тобто в реальній дійсності вони знаходяться у відповідному взаємозв'язку між собою, надаючи відповідь на питання про загальну природу кримінального права як галузі в цілому.

Як результат дослідження підтверджено, що існуюча доктрина взаємообумовленості мети кримінального права та закону про кримінальну відповідальність із завданнями КК впливає на формування функцій кримінального права, які здатні породжувати відповідні суспільні відносини. Такий підхід, з точки зору авторів, формує, так би мовити, «інтелектуальний каркас» для подальшого більш глибокого дослідження не тільки змісту предмета, а і методу кримінального права, що в майбутньому може сприяти пропозиціям «*de lege ferenda*» до приписів ст. 1 КК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Таганцев М. С. Лекции по русскому уголовному праву. Часть Общая. Вып. 1. СПб.: Гос. тип., 1887. 394 с.
2. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні: монографія. Харків: Право, 2012. 266 с.
3. Панов М. І. Вступ до навчального курсу «Кримінальне право України» Харків: Право, 2015. 104 с.
4. Разгильдиев Б. Т. Задачи уголовного права Российской Федерации и их реализация / под ред.: Р. Р. Галиакбаров. Саратов: Саратов. ун-т, 1993. 232 с.
5. Пионтковский А. А. Курс советского уголовного права: Преступление: в 6 т. Часть общая / в ред.: А. А. Пионтковский, П. С. Ромашкин, В. М. Чхиквадзе. М.: Наука, 1970. Т. 2. 516 с.
6. Нольде Э. Ю. Свод замечаний на проект общей части Уложения о наказаниях, выработанных редакционной комиссией: Замечания на третью главу Проекта. Пб.: Гос. Тип., 1884. Т. 2. С. 937.
7. Шаргородский М. Д. Предмет и система уголовного права. *Советское государство и право*. 1941. №4. 156 с.

8. Кропачев Н. М. Уголовно-правовое регулирование. Механизм и система. СПб.: С.-Петербург. гос. ун-т, 1999. 262 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 528 с.
10. Шевченко Є. В. До питання про співвідношення кримінального права з кримінальним законом в контексті сучасних поглядів на праворозуміння. *Вісник НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Економічна теорія та право.* 2014. № 2 (17). С. 272–286.
11. Малько А. В. Проблемы взаимодействия целей и средств в политике. *Вестник ВУиТ. Сер. «Юриспруденция».* Тольятти. 2003. Вып. 30. С. 174.
12. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. М.: Гос. издат. полит. лит., 1955. 2-е изд. Т. 1. 698 с.
13. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. М.: Гос. издат. полит. лит., 1961. 2-е изд. Т. 21. 745 с.
14. Филимонов В. Д. Охранительная функция уголовного права. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 198 с.

REFERENCES

1. Tagantsev, M. S. (1887). *Leksii po russkomu ugovolnomu pravu. Chast Obschaya. Issue 1.* SPb: Gos. tip. [in Russian].
2. Naden, O. V. (2012). *Teoretychni osnovy kryminal'no-pravovoho rehulyuvannya v Ukrayini.* Kharkiv: Pravo [in Ukraine].
3. Panov, M. I. (2015). *Vstup do navchalnogo kursu. KrimInalne pravo UkraYini.* HarkIv: Pravo [in Ukraine].
4. Razgildiev, B. T. (1993). *Zadachi ugovolnogo prava Rossiyskoy Federatsii i ih realizatsiya.* R. R. Galiakbarov (Ed.). Saratov: Sarat. un-ta [in Russian].
5. Piontkovskiy, A. A. (1970). *Kurs sovetskogo ugovolnogo prava: Prestuplenie. Chast obschaya.* A. A. Piontkovskiy, P. S. Romashkin, V. M. Chhikvadze (Ed.). (Vols 1–6; Vol 2). Moskva: Nauka [in Russian].
6. Nolde, E. Yu. (1884). *Svod zamechaniy na projekt obschey chasti Ulozheniya o nakazaniyah, vyirabotannyih redaktsionnoyu komissieyu: Zamechaniya na tretyu glavu Proekta.* (Vol. 2) [in Russian].
7. Shargorodskiy, M. D. (1941). *Predmet i sistema ugovolnogo prava. Sovetskoe gosudarstvo i pravo.* 4.
8. Kropachev, N. M. (1999). *Ugolovno-pravovoe regulirovanie. Mehanizm i sistema. Sankt-Peterburgskiy gosudarstvenniy universitet* [in Russian].
9. Borysov, V. I., Tatsiy, V. Ya., Tyutyuhin, V. I. ta in. (2015). *Kryminalne pravo Ukrayiny. Zahal'na chastyna: pidruchnyk.* V. Ya. Tatsiya, V. I. Borysova, V. I. Tyutyuhina (Ed.) Harkiv: Pravo [in Ukraine].
10. Shevchenko, Ye. V. (2014). *Do pytannya pro spivvidnoshennya kryminal'noho prava z kryminal'nym zakonom v konteksti suchasnykh pohlyadiv na pravorozuminya.* *Visnyk*

NU «Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Ekonomichna teoriya ta pravo. No. 2 (17). 272–286. [in Ukraine].

11. Malko, A. V. (2003). Problemyi vzaimodeystviya tseley i sredstv v politike. *Vestnik VUiT. Ser. «Yurisprudentsiya». issue 30* [in Russian].
12. Marks, K., Engels, F. (1955). Sochineniya. Moskva: Gos. izdat. polit. lit. (Vol. 1) [in Russian].
13. Marks, K., Engels, F. (1961). Sochineniya. Moskva: Gos. izdat. polit. lit. (Vol. 21) [in Russian].
14. Filimonov, V. D. (2003). Ohranitelnaya funktsiya ugolovnoho prava. S.-Pb: Yurid. tsentr Press [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 04.06.2017 р.

И. А. ЗИНЧЕНКО

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры уголовного права №2 Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков, Украина

Е. В. ШЕВЧЕНКО

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры уголовного права №1 Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Харьков, Украина

ФУНКЦИИ УГОЛОВНОГО ПРАВА И ИХ СООТНОШЕНИЕ С ФУНКЦИЯМИ ЗАКОНА ОБ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Статья посвящена анализу роли и значения уголовного права для государства, общества и личности на современном этапе их развития. Обоснованы выводы, что уголовное право представляет собой особую отрасль права, с присущими только ему уникальными инструментами правового регулирования. Установлено, что вопросы о функциях и задачах уголовного закона тесно связаны со взглядами на предмет уголовного права сквозь призму представлений о взаимной правовой связи государства с преступником. Подтверждено, что существующая доктрина взаимообусловленности целей уголовного права и уголовного закона с задачами УК влияет на формирование функций уголовного права, формирует «интеллектуальный каркас» для дальнейшего глубокого исследования содержания предмета и метода уголовного права, может способствовать выработке предложений «de lege ferenda» к предписаниям ст. 1 УК.

Ключевые слова: функции уголовного права, функции уголовного закона, цель уголовного права, предмет уголовного права, задачи УК, цель закона об уголовной ответственности.

I. O. ZINCHENKO

PhD. in Legal Sciences, associated professor of the Criminal Law Department №2, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Ye. V. SHEVCHENKO

PhD. in Legal Sciences, associated professor of the Criminal Law Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

**THE FUNCTIONS OF CRIMINAL LAW
AND ITS CORRELATION WITH THE FUNCTIONS
OF THE LAW ON CRIMINAL RESPONSIBILITY**

Problem setting. Modern tendencies in the development of jurisprudence require deepening of the notions about the essence of the functions of criminal law as the basis for improving its concept, the content of the subject of legal regulation and clarification of the list of social relations.

Recent research and publication analysis. Yu. V. Baulin, N. V. Henrikh, A. P. Kozlov, N. F. Kuznietsova, O. V. Nadon, A. V. Naumov, M. I. Panov, A. A. Piontkovskyi, B. T. Razghilyev, M. D. Sharhorodskyi, V. D. Filimonov were engaged the question of the functions of criminal law and the content of criminal and legal relations.

Paper objective. The purpose of the article is to analyze the content of criminal law functions and their correlation with the functions of the law on criminal responsibility, the purpose of criminal law and the law on criminal responsibility.

Paper main body. The crime can be viewed from the perspective of certain legal relationships – the relationship of one subject (offender) to the rights of another (victim), which are central importance to their occurrence through the legal fact – socially dangerous unlawful actions. Preventing the emergence of these relations also generates certain social relations but with another meaning.

Involving a person in criminally liable generates a criminal and legal relationship between the accused and the judiciary. If the guilt of a person is proved in law and established in a guilty verdict handed down by a court, this must entail to certain criminal and legal relations of a different kind. These relationships depend on the form to implement criminal liability chosen by the court with the inherent purpose of each of them. Achieving the goal is also capable to generate the relevant legal relationship.

The functions of criminal law and the functions of the law on criminal responsibility are mutually related categories and are in an appropriate relationship. This makes it possible to confirm the existence of a chain of relevant criminal and legal phenomena: the purpose of criminal law → purpose of the law on criminal responsibility → functionality generates a variety of public relations of criminal and legal nature → the sum of such social relations forms the subject of the relevant field of law.

Conclusion of the research. As a result of the study, it has been confirmed that the existing doctrine of interdependence between the purpose of criminal law and the law on

criminal responsibility with the tasks of the Criminal Code affects the formation functions of criminal law that are capable of generating the relevant social relations.

Short Abstract for an article

Abstract. The article is devoted to the clarification of the role and significance of criminal law for the state, society and personality at the present stage of their development. It is proved that criminal law is a special branch of law with unique instruments of legal regulation. Questions about the functions and tasks of the criminal law are closely linked with the views on the subject of criminal law through the prism of ideas about the mutual legal relationship between the state and the offender. It is confirmed that the existing doctrine of the mutual relation between the purpose of criminal law and the law on criminal responsibility with the objectives of the Criminal Code affects the formation of the functions of criminal law, forms the “intellectual framework” for further in-depth study of the content of the subject and method of criminal law, may contribute to the proposals “de lege ferenda” to the regulations Article 1 of the Criminal Code.

Key words: the functions of criminal law, the functions of the law on criminal responsibility, the purpose of criminal law, the subject of criminal law, the task of the Criminal Code, the purpose of the law on criminal responsibility.